

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ФОМІНА Ліна Олександрівна

УДК 341.64+341.215.4

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ
МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА**

Спеціальність 12.00.11 – міжнародне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі конституційного і міжнародного права Харківського національного університету внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
СИРОЇД Тетяна Леонідівна,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна, завідувач кафедри міжнародного
і європейського права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
КИЇВЕЦЬ Олена Валеріївна,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, професор кафедри міжнародного та європейського права

кандидат юридичних наук, доцент
АНАКІНА Тетяна Миколаївна,
Національний юридичний університет імені Ярослава
Мудрого, доцент кафедри міжнародного права

Захист дисертації відбудеться «18» вересня 2017 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.10 за адресою: 04119, м. Київ, вул. Мельникова, 36/1, зала засідань вченої ради Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, к. 12.

Автореферат розіслано «19» липня 2017 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

А. О. Кориневич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Право на безпеку є невід'ємною складовою загальних прав людини, що гарантується Хартією прав людини, адже його дотримання є підґрунтям для належної реалізації всіх інших прав. Зважаючи на це, право на забезпечення безпеки учасників міжнародного кримінального судочинства виступає складовою загального права на безпеку, закріпленого міжнародними універсальними актами з прав людини. У сучасній міжнародно-правовій доктрині питанням забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у діяльності міжнародних органів кримінальної юрисдикції, зокрема, міжнародних трибуналів і судів *ad hoc*, а також постійно діючого Міжнародного кримінального суду, не приділено значної уваги. Уперше загальне тлумачення «безпека людини» було закріплено в п. 3 резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй A/RES/66/290 «Подальша діяльність у зв'язку з п. 143 Підсумкового документа Всесвітнього саміту 2005 року, присвяченого безпеці людини» як право людей на життя в умовах свободи та гідності, а також свободи від злиднів і безвиході; застосування всеосяжних і контекстно виправданих превентивних заходів, що враховують інтереси людини, спрямовані на посилення захисту та розширення прав і можливостей усіх людей і громад. У Декларації тисячоліття Організації Об'єднаних Націй (резолюція ГА ООН 55/2) глави держав і урядів виявили рішучість підвищувати ефективність діяльності Організації Об'єднаних Націй у справі підтримання миру і безпеки. При цьому невід'ємною частиною забезпечення міжнародної безпеки є безпека людини як найвищої соціальної цінності в суспільстві. Питанню безпеки людини приділяється увага як в універсальних, так і в регіональних міжнародних актах, прийнятих у рамках таких організацій як Організація Об'єднаних Націй, Рада Європи, Європейський Союз, Організація з безпеки і співробітництва в Європі, Асоціація держав Південно-Східної Азії, Організація Американських держав, Африканський Союз тощо.

Варто зазначити, що в міжнародних актах універсального характеру міститься різне тлумачення поняття безпеки людини. Це зумовлено тим, що безпека людини є не абстрактною категорією, а всеосяжною концепцією, яка включає в себе як право людини на особисту захищеність від будь-якої загрози, так і право на свободу від страху і потреби. Людина може потребувати захисту від глобальних загроз, серед яких: зміни істотних кліматичних умов, військові конфлікти, терористичні дії, торгівля людьми тощо, а також у процесі реалізації своїх прав, зокрема, беручи участь в якості учасника міжнародного кримінального судочинства, наприклад, надаючи свідчення (жертви, свідки, особи, які скоїли злочин), виконуючи покладені на неї посадові обов'язки (судді, обвинувачі, адвокати).

Статутами та процедурно-процесуальними актами органів міжнародної кримінальної юрисдикції (Міжнародний кримінальний суд (МКС), Міжнародний трибунал по колишній Югославії (МТКЮ), Міжнародний

кримінальний трибунал по Руанді (до 2016 р.) (МКТР), Спеціальний суд по Сьєра-Леоне (СССЛ), Спеціальний трибунал по Лівану (СТЛ), Надзвичайні палати в судах Камбоджі (НПСК) тощо) закріплено положення щодо забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, які здебільшого стосуються процедури застосування, містять перелік заходів безпеки стосовно окремих категорій учасників судочинства тощо, які мають узагальнений характер, тоді як саме ця сфера повинна бути детально регламентована. Недостатня урегульованість питання забезпечення безпеки стає на шляху безперешкодного, якісного, своєчасного відправлення судочинства, оскільки страх незабезпечення безпеки учасників кримінального судочинства змушує їх відмовлятися від свідчень і виконання свого громадянського обов'язку. Через недоліки механізму захисту можливим є вплив на учасників судочинства, особливо на свідків і жертв злочинів, із використанням психологічного, фізичного примусу або погрози його застосування.

З огляду на вищезначене, закріплені статутами та процедурно-процесуальними актами органів міжнародного кримінального судочинства положення потребують подальшого удосконалення.

Наукова новизна обраної теми дисертаційного дослідження зумовлена тим, що проблема забезпечення безпеки учасників міжнародного кримінального судочинства досі залишалася поза межами наукових досліджень не лише в українській науці міжнародного права, але й у міжнародно-правовій доктрині країн СНД у цілому. Наукові напрацювання радянських часів стосувалися виключно проблем міжнародного кримінального права, а тому не задовольняють потреб сучасного міжнародного кримінально-процесуального права.

У науці міжнародного публічного права до теми утворення, діяльності та юрисдикції міжнародних органів кримінальної юрисдикції в різні часи зверталися провідні науковці радянського та пострадянського періоду, зокрема: К. А. Бекяшев, П. М. Бірюков, І. П. Бліщенко, М. В. Буроменський, О. Г. Волеводз, С. А. Грицаєв, Н. А. Зелінська, І. І. Карпець, М. І. Костенко, В. М. Кудрявцев, І. І. Лукашук, І. С. Марусін, М. Г. Михайлов, А. В. Наумов, В. П. Панов, М. Ю. Рагінський, О. І. Тіунов, Г. І. Тункін, А. Н. Трайнін, І. В. Фесенко, А. П. Юрков.

Суттєвий внесок у дослідження процесуальних аспектів діяльності міжнародних органів кримінальної юрисдикції зробили представники західної науки міжнародного права: К. Амбос, Ш. Басіуні, Г. Грегорі, С. Заппала, А. Кассезе, М. Морріс, М. Хадсон, Д. Шарф та ін. Окремі процесуальні аспекти діяльності органів міжнародної кримінальної юрисдикції та правового становища осіб, долучених до міжнародного судочинства, розглянуті у працях українських правників: С. М. Вихриста, Н. В. Дрьоміної-Волок, О. В. Касинюк, Д. І. Кулеби, О. Б. Кучер, В. П. Пилипенка, В. М. Точіловського. Розгорнуту характеристику правового положення широкого кола учасників міжнародного кримінального судочинства, з урахуванням деяких аспектів забезпечення їхньої безпеки, надано в монографічному дослідженні Т. Л. Сироїд.

Зазначене вище дає підстави стверджувати, що представлена робота становить істотний науковий інтерес і практичну цінність у сфері міжнародного публічного права.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження сформульована згідно з планом науково-дослідної роботи кафедри конституційного і міжнародного права Харківського національного університету внутрішніх справ і Пріоритетними напрямами розвитку правової науки на 2011-2015 рр., затвердженими постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24 вересня 2010 р. № 14-10 (зі змінами, внесеними постановою загальних зборів № 4-12 від 05.03.2012 р.), Пріоритетними напрямами наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2010-2014 рр. (затвердженими Наказом МВС України від 23.07.2010 р. № 347), Пріоритетними напрямами наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на період 2016-2019 рр., схваленими Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 23 лютого 2016 року, протокол № 2.

Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Харківського національного університету внутрішніх справ (протокол № 12 від 24 грудня 2013 року).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на підставі аналізу міжнародних договорів універсального і регіонального характеру, статутів, процедурно-процесуальних та інших внутрішніх актів (внутрішніх адміністративних інструкцій, наказів, інформаційних циркулярів) органів міжнародної кримінальної юрисдикції (МКС, МТКЮ, МКТР, СССЛ, СТЛ, НПСК) виявити ступінь забезпечення безпеки учасників міжнародного кримінального судочинства, розробити пропозиції й рекомендації, спрямовані на вдосконалення положень означених актів.

Досягнення поставленої мети вимагало вирішення наступних *завдань*:

- проаналізувати доктринальні підходи; правову регламентацію визначення поняття «безпека людини» на універсальному і регіональному міжнародному рівнях та з'ясувати ступінь відповідності цим положенням статутів і процедурно-процесуальних актів органів міжнародної кримінальної юрисдикції;

- встановити підстави і загальні умови реалізації заходів забезпечення безпеки учасників органами міжнародного кримінального судочинства;

- виявити особливості забезпечення безпеки учасників органами міжнародного кримінального судочинства при використанні в їхній діяльності інформаційно-комунікаційних технологій та медіа;

- визначити особливості (специфіку) застосування заходів забезпечення безпеки щодо окремих категорій учасників міжнародного кримінального судочинства (жінки, діти та ін.);

- розкрити механізм забезпечення безпеки посадових осіб, які забезпечують реалізацію задач міжнародного кримінального судочинства і прав учасників процесу;

- надати розгорнуту характеристику положень статутів і процедурно-процесуальних актів міжнародних органів кримінальної юрисдикції щодо забезпечення безпеки потерпілих і свідків;

- визначити основні процесуальні заходи забезпечення безпеки осіб, які скоїли злочини;

- на підставі теоретичних розробок сформулювати рекомендації щодо удосконалення положень статутів і процедурно-процесуальних актів органів міжнародної кримінальної юрисдикції стосовно забезпечення безпеки учасників судочинства.

Об'єктом дисертаційного дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері міжнародно-правового регулювання забезпечення безпеки учасників міжнародного кримінального судочинства.

Предметом дослідження є правове регулювання забезпечення безпеки учасників міжнародного кримінального судочинства.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить сукупність загальних та спеціальних методів наукового пізнання, використання яких дозволило досягти поставленої мети і забезпечити наукову достовірність та чіткість одержаних теоретичних результатів. Усі методи застосовуються у взаємозв'язку, що в кінцевому підсумку сприяло всебічності, повноті та об'єктивності одержаних наукових висновків.

До загальнонаукових методів, використаних під час роботи над дисертацією, можемо віднести: логічний, метод аналізу та синтезу, структурно-системний та ін.; до спеціально наукових – формально-юридичний, компаративний, герменевтичний тощо.

У підґрунтя було покладено діалектичний метод, завдяки використанню якого було отримано можливість об'єктивного та ґрунтового пізнання міжнародно-правової дійсності, визначення сутності досліджуваних міжнародно-правових явищ у їхньому розвитку та єдності їхнього матеріального змісту та юридичної форми.

Аксіологічний підхід надав можливість осмислити ціннісно-орієнтаційну спрямованість права людини на безпеку та закріплення її в міжнародних актах загального характеру, антропологічний – з'ясувати роль і значення людського чинника в опрацюванні норм матеріального і процесуального характеру, якими регламентується забезпечення безпеки людини.

Формально-логічний метод було застосовано для виявлення прогалин і суперечностей у чинних установчих і процедурно-процесуальних актах міжнародних органів кримінальної юрисдикції в досліджуваній сфері, для вироблення пропозицій щодо їхнього удосконалення та для формулювання дефініцій.

Найбільш суттєве значення з-поміж спеціально-юридичних методів, які було використано у дослідженні, має формально-юридичний (догматичний)

метод. За його допомогою було встановлено ознаки правових явищ, здійснювався їхній опис та класифікація. Цей метод сприяв детальному аналізу, реалізації норм міжнародного права, спрямованих на забезпечення безпеки людини.

При обґрунтуванні теоретичних висновків дисертації здобувач керувалася положеннями загальної теорії права, теорії та практики міжнародного права.

Застосування всієї означеної сукупності наукових методів разом із принципами, а також сучасними науковими підходами надало змогу виконати поставлені у дисертації завдання і досягти мети дослідження.

Наукова достовірність результатів дисертації забезпечується тим, що для досягнення мети і завдань дослідження було проаналізовано міжнародні договори в галузі прав людини, у тому числі акти універсальних і регіональних організацій щодо закріплення поняття «безпека людини»; досліджено положення статутів і процедурно-процесуальних (Правила процедури і доказування, регламенти тощо) актів органів міжнародної кримінальної юрисдикції (МКС, МТКЮ, МКТР, СССЛ, СТЛ, НПКС), які закріплюють положення щодо порядку застосування заходів безпеки, їхніх видів, специфіки та особливостей забезпечення безпеки учасників міжнародного кримінального судочинства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням забезпечення безпеки учасників міжнародного кримінального судочинства. У результаті проведеного дослідження дисертантом отримано нові наукові положення, висновки та зроблено відповідні пропозиції.

Уперше:

- встановлено, що в положеннях статутів, процедурно-процесуальних актів (ППД, Регламенти), внутрішніх адміністративних інструкцій, наказів, інформаційних циркулярів тощо міжнародних органів кримінальної юрисдикції закріплено право учасників судочинства (посадових осіб, які забезпечують реалізацію задач міжнародного кримінального судочинства і прав учасників процесу, потерпілих і свідків, осіб, які скоїли злочини) на безпеку; виявлено особливості забезпечення безпеки окремих категорій осіб (діти, жінки);

- з'ясовано, що в процедурно-процесуальних актах органів міжнародної кримінальної юрисдикції (МКС, МТКЮ, МКТР, СССЛ) містяться норми щодо регламентації забезпечення безпеки учасників судочинства при використанні інформаційно-комунікаційних технологій і медіа, що є відображенням новітніх тенденцій, закріплених у міжнародних актах універсального та регіонального характеру в сфері відправлення правосуддя, захисту персональних даних і діяльності засобів масової інформації;

- запропоновано авторські дефініції: а) забезпечення безпеки осіб, які забезпечують реалізацію задач міжнародного кримінального судочинства і прав учасників процесу – це здійснення комплексних заходів спеціально уповноваженими органами для безпеки, фізичного і психологічного благополуччя, забезпечення гідності та недоторканності особистого життя цих

осіб у зв'язку з їхньою професійною діяльністю та належним відправленням правосуддя;

б) забезпечення безпеки потерпілих і свідків – це комплекс заходів, що здійснюється з метою захисту фізичної недоторканності, психологічної підтримки, забезпечення гідності й недоторканності життя потерпілих і свідків злочинів;

в) забезпечення безпеки осіб, які скоїли злочин – це здійснення комплексних заходів для безпеки, фізичного і психологічного благополуччя, забезпечення гідності та недоторканності особистого життя осіб, які скоїли злочин»;

- визначено підстави застосування та скасування заходів забезпечення безпеки учасників міжнародного кримінального судочинства (осіб, які забезпечують реалізацію задач міжнародного кримінального судочинства і прав учасників процесу, потерпілих і свідків, осіб, які скоїли злочин), серед яких: подання заяви про існування реальної загрози, прийняття рішення уповноваженим органом щодо необхідності застосування заходів забезпечення безпеки, закінчення строку, на який обирався захід, усунення загрози безпеці особи, взятої під захист тощо;

- запропоновано низку заходів забезпечення безпеки: 1) осіб, які забезпечують реалізацію задач міжнародного кримінального судочинства і прав учасників процесу (судді, прокурори, адвокати), серед яких: забезпечення безпеки приміщень, забезпечення безпеки місця проживання, використання особистої охорони, можливість видачі зброї з метою самозахисту, використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження, тимчасове розміщення у місцях, що забезпечують безпеку тощо; 2) осіб, які скоїли злочин: тримання у конфіденційності особової справи, окреме тримання у пенітенціарному центрі, охорона у пенітенціарному центрі, контроль камери за допомогою апаратури відеоспостереження тощо.

Удосконалено:

- доктрина щодо дослідження правового статусу учасників міжнародного кримінального судочинства; визначено, що правовий статус учасників міжнародного кримінального судочинства (посадових осіб, які забезпечують реалізацію задач міжнародного кримінального судочинства) і прав учасників процесу, сторін міжнародного кримінального судочинства (підозрюваний, обвинувачений, захисник, потерпілі та свідки) включає, серед іншого, право на безпеку, гарантоване міжнародними універсальними актами з прав людини;

- наукові підходи щодо діяльності органів міжнародного кримінального судочинства у забезпеченні прав учасників судочинства; встановлено, що статутами, процедурно-процесуальними й внутрішніми актами органів міжнародної кримінальної юрисдикції (адміністративні інструкції, інформаційні циркуляри, накази тощо) передбачено створення і функціонування органів, на яких покладено обов'язки щодо забезпечення

безпеки учасників кримінального процесу, врегульовано порядок, підстави застосування і скасування заходів забезпечення безпеки;

- положення стосовно забезпечення прав вразливих категорій осіб, які беруть участь у міжнародному кримінальному судочинстві; обґрунтовано тезу, що у діяльності органів міжнародного кримінального судочинства значна увага приділяється забезпеченню безпеки учасників міжнародного кримінального судочинства з урахуванням таких чинників, як вік, гендерний фактор тощо.

Дістали подальшого розвитку:

- концепція забезпечення безпеки людини, під якою слід розуміти комплекс заходів, спрямованих на забезпечення безпеки, фізичного і психологічного благополуччя, забезпечення гідності, недоторканності особистого життя та можливість користування своїми правами в умовах рівних можливостей;

- категоріальний апарат міжнародного кримінально-процесуального права; обґрунтовано доцільність використання термінів «забезпечення безпеки потерпілих і свідків злочину», «забезпечення безпеки осіб, які забезпечують реалізацію задач міжнародного кримінального судочинства і прав учасників процесу», «забезпечення безпеки осіб, які скоїли злочин», «підстави застосування і скасування заходів забезпечення безпеки» .

- доктрина щодо міжнародно-правового регулювання статусу жертв злочинів; зроблено висновок, що статuti і процедурно-процесуальні акти органів міжнародної кримінальної юрисдикції мають недоліки у сфері забезпечення безпеки учасників міжнародного кримінального судочинства, зокрема, відсутні норми, які передбачають право жертв і свідків злочинів у випадку відмови щодо застосування заходів забезпечення безпеки звертатися до органу, який прийняв відповідне рішення або розпорядження із заявою про його перегляд.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені в роботі положення можуть бути використані:

– у науково-дослідній роботі – як підґрунтя для подальшого поглибленого теоретичного вивчення питання щодо забезпечення безпеки учасників міжнародного кримінального судочинства;

– у правотворчості – для імплементації положень міжнародних договорів до законодавства держав-учасниць у частині однакового тлумачення, розуміння поняття безпека людини; вдосконалення норм та положень міжнародних договорів універсального та регіонального рівнів;

– у навчально-освітньому процесі – при розробці навчально-методичних комплексів, навчальних посібників, підручників та викладанні дисциплін «Міжнародне публічне право», «Міжнародне кримінальне право».

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, усі сформульовані в ньому положення та висновки з рекомендаціями обґрунтовані на основі особистих досліджень автора. Для аргументації окремих положень використані праці інших науковців, на які

зроблені посилання. В індивідуальних наукових працях застосовано лише авторські ідеї та розробки.

Апробація результатів дисертації. Висновки і рекомендації, сформульовані в дисертаційному дослідженні, обговорені на засіданні кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ. Основні положення дисертаційного дослідження було висвітлено у виступах на міжнародних, всеукраїнських і регіональних конференціях та інших наукових форумах, у т.ч. IV науковому круглому столі молодих вчених, аспірантів та магістрів «Верховенство права – основоположний принцип правової держави» (м. Харків, 14 грудня 2012 р.), VIII міжнародній науковій Internet-конференції студентів та молодих вчених «Від громадянського суспільства – до правової держави» (м. Харків, 26 квітня 2013 р.); у матеріалах круглого столу «Юстиція, свобода і безпека як сфери Європейської інтеграції України» (м. Харків, 3 березня 2014 р.), міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародні організації та міжнародне право XXI століття: етапи становлення, сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Харків, 19 лютого 2016 р.), всеукраїнської науково-практичної конференції «Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації української держави» (м. Одеса, 8–9 квітня 2016 р.), VIII науковому круглому столі магістрів, аспірантів та молодих учених «Верховенство права – основоположний принцип правової держави» (м. Харків, 16 грудня 2016 р.).

Публікації. Основні положення і висновки дисертації викладено в 11 наукових публікаціях, з яких 5 статей, опублікованих у наукових фахових періодичних виданнях з юридичних наук (1 стаття – у закордонному науковому фаховому виданні), а також тези 6-ти наукових доповідей і повідомлень на конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, поділених на шість підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 209 сторінок, з яких основного тексту – 184 сторінки. Список використаних джерел становить 25 сторінок (174 найменування).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, характеризується ступінь її наукової розробки, зв'язок із науковими планами та програмами, визначаються мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, окреслюються її методологічне, теоретичне і нормативно-правове підґрунтя, розкривається наукова новизна, теоретичне і практичне значення отриманих результатів, наводяться дані про їхню апробацію та впровадження.

Перший розділ «Правова основа забезпечення безпеки учасників міжнародного кримінального судочинства» складається з трьох підрозділів, присвячених правовій регламентації загального права людини на безпеку,

закріпленого міжнародними універсальними і регіональними актами в галузі прав людини, акцентовано увагу на положеннях статутів міжнародних органів кримінальної юрисдикції щодо гарантії права на безпеку стосовно учасників міжнародного кримінального судочинства.

У підрозділі 1.1. «Закріплення права на забезпечення безпеки в універсальних міжнародних актах з прав людини» досліджуються міжнародні договори, прийняті під егідою Організації Об'єднаних Націй, серед яких значна увага приділена Хартії прав людини, резолюціям Генеральної Асамблеї ООН, рекомендаціям Ради з прав людини, рішенням Конгресів ООН з попередження злочинності й кримінального правосуддя тощо.

Аналіз положень універсальних міжнародних актів у галузі прав людини дав змогу констатувати, що право на забезпечення безпеки належить до категорії невід'ємних. Зазначено, що при визначенні поняття «безпека людини» мають враховуватися особливі потреби вразливих категорій осіб (жінки, діти, жертви організованої злочинності, торгівлі, кіберзлочинності тощо).

Головними органами ООН, її спеціалізованими установами також приділяється увага забезпеченню безпеки учасників кримінального судочинства (жертви, свідки злочинів, особи, які скоїли злочини тощо); акцентовано увагу на дотриманні гендерної рівності учасників судочинства, що має важливе значення для ефективного захисту прав жінок, у тому числі захисту від насильства та повторної віктимізації в рамках судової системи; підкреслено необхідність дотримання норм щодо поводження з дітьми, які задіяні у процесі судочинства, зазначається, що урахування потреб дитини вкрай необхідне для зміцнення верховенства права і для загальної реалізації прав людини.

У підрозділі 1.2. «Закріплення права на забезпечення безпеки в регіональних міжнародних актах з прав людини» приділено увагу положенням міжнародних актів у галузі прав людини, прийнятих регіональними міжнародними організаціями, зокрема: Рада Європи, Європейський Союз, Асоціація держав Південно-Східної Азії, Організація Американських держав, Африканський Союз тощо. Констатовано, що в правових актах означених організацій знайшло своє відображення право на забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства (напр., Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № R (85) 11, № R (96) 8, № R (97) 13, № R (2005) 9, Резолюція Ради Європейського Союзу №95/C/327/04, Директива Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2012/29/ЕС, Міжамериканська конвенція про попередження, покарання і викорінення насильства щодо жінок тощо).

Визначено, що саме в європейських регіональних міжнародних актах виокремлено аспекти забезпечення безпеки у випадку використання інформаційно-комунікаційних технологій та медіа (Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № R (2003) 13, CM/Rec (2010)13) тощо), що безперечно зачіпає інтереси учасників міжнародного судочинства. Зокрема, зазначено, що розповсюдження засобами масової інформації відомостей, що містять дані про особу свідка чи жертву злочину, їхнього місцезнаходження, наданих ними свідчень тощо, може завдати шкоди як інтересам правосуддя, так і особистій

безпеці означених осіб, особливо в тих випадках, коли свідками і жертвами злочину виступають такі вразливі категорії осіб, як жінки, діти та ін.

У підрозділі 1.3. «*Регламентация права на забезпечення безпеки в статутах міжнародних органів кримінальної юрисдикції*» проаналізовано положення установчих, процедурно-процесуальних актів міжнародних органів кримінальної юрисдикції (МКС, МТКЮ, МКТР, СССЛ, СТЛ, НПСК тощо), щодо регламентації права на забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства. Зазначено, що статuti означених органів передбачають створення та функціонування спеціальних органів (Група допомоги потерпілим і свідкам, Секція у справах потерпілих і свідків, Група підтримки потерпілих і свідків) (ч. 6 ст. 43 Статуту МКС, ч. 4 ст. 16 Статуту СССЛ, ст. 12 Статуту СТЛ, ст. 22 Статуту МТКЮ, ст. 21 Статуту МКТР), діяльність яких спрямована на забезпечення безпеки, фізичного і психологічного благополуччя, гідності й недоторканності особистого життя потерпілих і свідків, а також надання іншої допомоги свідкам та особам, яким загрожує небезпека через дачу показань такими свідками.

Визначено, що статутами міжнародних органів кримінальної юрисдикції закріплено схожі заходи забезпечення безпеки жертв і свідків злочину, серед яких: вилучення з відкритих протоколів імен потерпілого, свідка або інших осіб, яким загрожує небезпека внаслідок показань, даних свідком, чи інформації, що могла б сприяти встановленню їхньої особистості; можливість надання свідчення з використанням електронних або інших спеціальних засобів, які дозволяють змінювати зображення або голос; використання псевдонімів; проведення слухань in camera; заборона розголошення інформації щодо місцезнаходження особи тощо (правило 87 ППД МКС; правило 75 ППД МТКЮ; правило 75 МКТР, правило 133 ППД СТЛ, правило 29 ВП НПСК).

Зазначено, що статuti і процедурно-процесуальні акти органів міжнародного кримінального судочинства закріплюють положення відповідно до яких при застосуванні заходів забезпечення безпеки слід враховувати всі відповідні чинники, в тому числі вік, гендерний фактор, стан здоров'я, а також характер злочину, обставини, за яких злочин включав сексуальне насильство, гендерне насильство чи насильство стосовно дітей.

У другому розділі «**Забезпечення безпеки учасників міжнародного кримінального судочинства: підстави, порядок, заходи безпеки**», який складається з трьох підрозділів, здійснено всебічний аналіз положень статутів і процедурно-процесуальних актів міжнародних органів кримінальної юрисдикції на предмет регламентації порядку забезпечення безпеки учасників міжнародного кримінального судочинства (посадових осіб, які забезпечують реалізацію задач міжнародного кримінального судочинства і захисту прав учасників процесу, жертв і свідків злочинів, осіб, які скоїли злочини), застосування заходів безпеки, підстав прийняття і відміни таких заходів.

У підрозділі 2.1. «*Забезпечення безпеки органів і посадових осіб, які забезпечують реалізацію задач міжнародного кримінального судочинства і прав учасників процесу*» проаналізовано забезпечення безпеки суддів,

обвинувача, захисника, що є однією з гарантій їхньої належної діяльності. Констатовано, що статутні акти містять низку загальних гарантій діяльності означених осіб, що сприяє ефективному виконанню покладених на них обов'язків, разом із тим вказано, що ці акти не містять конкретних заходів забезпечення безпеки осіб, які реалізують задачі міжнародного кримінального судочинства і прав учасників процесу (суддів, прокурорів, адвокатів та ін.).

Приділено увагу забезпеченню інформаційної безпеки у діяльності міжнародних судових органів, оскільки інформаційні джерела (свідчення, інформація про місцезнаходження учасників судочинства, дані стосовно розгляду справи, відомості щодо застосованих заходів безпеки тощо) є доказовою базою, значимою як для відправлення правосуддя в цілому, так і захисту учасників міжнародного кримінального судочинства.

У підрозділі 2.2. *«Забезпечення безпеки потерпілих і свідків»* досліджуються положення статутів і процедурно-процесуальних актів міжнародних органів кримінальної юрисдикції щодо порядку, підстав і заходів забезпечення безпеки потерпілих і свідків. Значимість права на безпеку і захист підкреслюється тим, що воно займає суттєве місце не тільки в міжнародних актах матеріального і процесуального характеру в системі прав, наданих жертвам і свідкам злочинів, але й в універсальних міжнародних актах з прав людини, про що зазначалось вище. Регламентація права на безпеку і захист має за мету підвищення активності жертв і свідків у справі співпраці з органами правосуддя. Поряд із нормативним закріпленням важливе значення має розробка правових, організаційних і практичних заходів задля ефективного захисту цієї категорії осіб. У цьому зв'язку зазначено, що актами міжнародних органів кримінальної юрисдикції закріплено широкий перелік заходів забезпечення безпеки жертв і свідків злочину; процедуру їхнього застосування; створено спеціальні органи – Група допомоги потерпілим і свідкам, Секція у справах потерпілих і свідків, Група підтримки потерпілих і свідків тощо. Положення статутів і процедурно-процесуальних актів міжнародних органів кримінальної юрисдикції, зокрема, МКС, щодо захисту прав жертв і свідків, містять норми стосовно захисту таких осіб, як жінки, діти, особи похилого віку; Статут СССЛ закріплює норми, які детально регламентують поведінку з дітьми.

У підрозділі 2.3. *«Забезпечення безпеки осіб, які скоїли злочин»* зосереджена увага на дослідженні особливостей забезпечення безпеки осіб, які скоїли злочин. Зазначено, що положення статутів і процедурно-процесуальних актів органів міжнародної кримінальної юрисдикції містять загальні гарантії щодо осіб, переданих для притягнення до відповідальності, що властиві основним міжнародним договорам у галузі прав людини (Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р., Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.) і національному кримінальному процесуальному законодавству держав, зокрема: право не свідчити проти самого себе або визнавати свою провину; право не піддаватися примусу, тиску або погрозам у будь-якій формі, катуванням або

іншим жорстоким, нелюдським чи таким, що принижують гідність, видам поведження або покарання; мати достатньо часу і можливостей для підготовки свого захисту, а також вільно спілкуватися з обраним захисником в умовах конфіденційності; бути судимим без невинуваченої затримки; бути судимим у своїй присутності і захищати себе особисто або за посередництвом призначеного захисника; мати призначеного судом захисника в будь-якому випадку, коли того вимагають інтереси правосуддя, і безоплатно у разі відсутності коштів для оплати послуг захисника; допитувати свідків обвинувачення або мати право на те, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту, які свідчать на користь обвинуваченого; безкоштовно користуватися допомогою кваліфікованого перекладача і одержувати переклади, необхідні для того, щоб судовий розгляд відповідав вимогам справедливості.

Визначено, що до заходів забезпечення безпеки осіб, які скоїли злочин, слід віднести: тримання у конфіденційності особової справи, окреме тримання у пенітенціарному центрі, охорона у пенітенціарному центрі, контроль камери за допомогою апаратури відеоспостереження, проведення перевірок камер тощо. Акцентовано увагу, що статутами і процедурно-процесуальними актами органів міжнародної кримінальної юрисдикції не закріплено чіткого переліку заходів забезпечення безпеки осіб, які скоїли злочин, підстав їхнього застосування тощо.

ВИСНОВКИ

1. Під егідою ООН закладено правовий фундамент регламентації загального права людини на безпеку, що знайшло своє закріплення в Хартії прав людини. До цього процесу залучені головні органи ООН, Рада з прав людини, спеціалізовані інституції, Конгреси ООН з попередження злочинності й кримінального правосуддя, Програма розвитку ООН тощо. Так, в Резолюції ГА ООН A/RES/66/290 (п. 3) міститься поняття «безпека людини», що з-поміж іншого включає «право людей на життя в умовах свободи й гідності; а також свободи від злиднів і безвиході; право на свободу від страху і потреби; можливість користування своїми правами та всебічне розкриття свого людського потенціалу в умовах рівних можливостей...».

Універсальними актами запропоновано розуміння концепції забезпечення безпеки людини, під якою слід розуміти захист основоположної сутності людського життя таким чином, щоб забезпечити дотримання свобод людини та її самореалізацію. Це означає захист фундаментальних свобод, захист людей від тяжких та розповсюджених загроз і ситуацій. Забезпечення безпеки людини означає створення політичних, суспільних, екологічних, військових, культурних систем, які в сукупності створюють для людей умови для виживання, засоби до існування та збереження людської гідності.

2. Задля удосконалення національного законодавства міжнародними універсальними актами рекомендовано передбачити в національному

законодавстві заходи щодо забезпечення безпеки жертв і свідків злочинів з урахуванням особливих потреб вразливих груп населення (дітей, жінок, жертв тероризму, жертв транснаціональної злочинності), серед яких: видача судами охоронних або заборонних наказів щодо заборони вступати надалі в контакт із жертвою злочину; ізоляція правопорушника від жертви; повідомлення жінок, які зазнали насильства, про звільнення правопорушника з-під варти або з місця ув'язнення; опитування дітей за відсутності передбачуваного правопорушника; наявність окремих залів очікування в суді й приміщень для допиту; нерозголошення інформації про місцезнаходження жертв, свідків злочину; використання щитів або перетинок, дача свідчень за допомогою відео-конференц-зв'язку, анонімна дача показань; допущення присутності супроводжуючої особи під час судових слухань; недопущення до зали суду представників громадськості та засобів масової інформації під час дачі свідчень дитиною; забезпечення повної анонімності, зміна особистих даних і/або переселення.

3. Поняття «безпека людини», його сутність і значення є обговорюваним та актуальним на міжнародному регіональному рівні, що підтверджується відповідними актами таких організацій як: Рада Європи, Європейський Союз, Організація з безпеки та співробітництва в Європі, Організація американських держав, Африканський союз, Економічне співтовариство західноафриканських держав, Асоціація держав південно-східної Азії, Азіатсько-тихоокеанське економічне співробітництво, в яких детально регламентуються питання забезпечення безпеки окремих категорій осіб, зокрема: жінок, дітей, жертв організованої злочинності, тероризму та кіберзлочинів, торгівлі людьми тощо.

4. Суттєвий внесок у розвиток правової основи забезпечення права на безпеку зроблено на рівні Ради Європи, зокрема, Комітету Міністрів, у рекомендаціях якого приділяється увага не лише забезпеченню безпеки потерпілих, свідків та осіб, які скоїли злочин, а й осіб, які забезпечують реалізацію задач міжнародного кримінального судочинства і прав учасників процесу (суддів, прокурорів, адвокатів). Зокрема, рекомендується застосовувати такі заходи захисту цієї категорії учасників кримінального судочинства як-от: охорона в приміщенні суду, особиста охорона. Також підкреслюється необхідність захисту членів сімей суддів і прокурорів.

5. Міжнародними універсальними і регіональними актами з прав людини приділено увагу забезпеченню безпеки учасників кримінального судочинства в аспекті використання інформаційно-комунікаційних технологій та медіа, серед яких: заборона проведення репортажів у прямому ефірі в залі суду; можливість недопущення засобів масової інформації до участі в судовому засіданні; встановлення надійних систем захисту персональної інформації під час автоматизованої обробки даних тощо.

6. Статутами та процедурно-процесуальними актами органів міжнародної кримінальної юрисдикції (МКС, МТКЮ, МКТР, СССЛ, СТЛ, НПСК) закріплено правові положення, направлені на забезпечення захисту учасників міжнародного кримінального судочинства та передбачено створення

спеціальних органів (Група з надання допомоги потерпілим і свідкам, Група підтримки жертв, Секція у справах потерпілих і свідків, Група підтримки потерпілих і свідків), на які покладено реалізацію завдань щодо забезпечення безпеки потерпілих і свідків злочинів.

7. Заходи забезпечення безпеки учасників міжнародного кримінального судочинства мають сприяти зведенню до мінімуму незручностей жертв, охорони їхнього особистого життя в тих випадках, коли це потрібно, і забезпечення їхньої безпеки, а також безпеки їхніх сімей та свідків з їхнього боку і захисту від погроз та помсти. Під час забезпечення безпеки потерпілих і свідків злочинів мають враховуватися гендерні та вікові особливості цих осіб. Застосування заходів безпеки не повинно завдавати шкоди і не суперечити правам обвинуваченого. Успішність заходів забезпечення безпеки залежить від узгодженого співробітництва держав-учасниць, їхньої активної участі в програмах практичної реалізації положень із забезпечення безпеки, що вдосконалить не лише механізм захисту учасників судочинства, а й зміцнить систему міжнародного правосуддя. Вважаємо, що лише за подібних умов можливе досягнення ефективних результатів із забезпечення безпеки свідків і потерпілих від злочинів та здійснення справедливого правосуддя.

8. В актах органів міжнародної кримінальної юрисдикції не знайшло свого закріплення поняття «забезпечення безпеки осіб, які забезпечують реалізацію задач міжнародного кримінального судочинства і прав учасників процесу», не передбачено заходи їхнього захисту, підстави застосування та скасування цих заходів. Задля усунення цього недоліку пропонуємо внести до положень міжнародно-правових актів кримінальної юрисдикції (статутів, правил процедури та доказування, регламентів) поняття «забезпечення безпеки осіб, які забезпечують реалізацію задач міжнародного кримінального судочинства і прав учасників процесу» і викласти його у наступній редакції: «забезпечення безпеки осіб, які забезпечують реалізацію задач міжнародного кримінального судочинства і прав учасників процесу – це здійснення комплексних заходів спеціально уповноваженими органами для безпеки, фізичного і психологічного благополуччя, забезпечення гідності та недоторканності особистого життя цих осіб у зв'язку з їхньою професійною діяльністю та належного відправлення правосуддя».

9. До заходів забезпечення безпеки забезпечення безпеки осіб, які забезпечують реалізацію задач міжнародного кримінального судочинства і прав учасників процесу, пропонуємо віднести такі: забезпечення безпеки приміщень; забезпечення безпеки місця проживання судді, прокурора; використання особистого охоронця; можливість видачі зброї судді; використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів; візуальне спостереження; тимчасове розміщення у місцях, що забезпечують безпеку; забезпечення конфіденційності даних про об'єкти захисту.

Підставою застосування заходів забезпечення безпеки може бути заява судді, прокурора про існування реальної загрози його безпеці, фізичному та психологічному благополуччю, гідності та недоторканності особистого життя

(або наявність даних про існування реальної загрози життю, здоров'ю та майну особи) або рішення уповноваженого органу про необхідність застосування заходів забезпечення безпеки стосовно судді, прокурора. Підставами скасування застосування заходів забезпечення безпеки вважати такі: усунення реальної загрози безпеці, фізичному та психологічному благополуччю, гідності та недоторканності особистого життя (або наявність даних про існування реальної загрози життю, здоров'ю та майну особи); закінчення строку, на який обирався захід забезпечення безпеки; заява особи, стосовно якої застосовано заходи забезпечення безпеки.

10. Негативною тенденцією є та обставина, що в усьому світі правозахисники зазнають переслідувань (їм погрожують, їх залякують, здійснюють на них напади тощо) за те, що вони повідомляють про випадки порушень прав людини, збирають відповідну інформацію та надають допомогу, й ці переслідування негативно впливають на виконання ними професійних обов'язків і безпеку, у зв'язку з цим існує об'єктивна необхідність щодо прийняття заходів забезпечення безпеки стосовно цієї категорії осіб.

11. Суттєву увагу в процедурно-процесуальних актах МКС, внутрішніх актах (адміністративні інструкції, накази, інформаційні циркуляри тощо) приділено забезпеченню інформаційної безпеки Суду, зокрема, передбачено здійснення класифікації інформації, яка перебуває в розпорядженні Суду згідно з рівнем ризику, встановлення порядку застосування мобільних пристроїв і портативних запам'ятовуючих засобів, які використовуються в роботі суду, встановлення порядку доступу третіх осіб до інформації тощо.

12. Статутами та процедурно-процесуальними актами міжнародних органів кримінальної юрисдикції закріплено універсальні заходи забезпечення безпеки жертв і свідків злочинів, серед яких: можливість проведення закритих засідань, зміна голосу та зовнішності, використання екрану між свідком і обвинуваченим, консультування до і після дачі свідчень. Суттєвою гарантією забезпечення фізичної і психічної безпеки дітей – жертв і свідків злочину, які беруть участь у кримінальному судочинстві, є залучення спеціалістів у справах дітей.

13. У статутах і процедурно-процесуальних актах міжнародних органів кримінальної юрисдикції закріплено широкий перелік заходів щодо забезпечення безпеки жертв і свідків злочинів. Разом із тим зазначені акти не містять нормативного закріплення поняття «забезпечення безпеки потерпілих і свідків». Крім того, існує проблема практичної реалізації закріплених положень, оскільки здійснення деяких заходів, зокрема, програм захисту, вимагає активної підтримки з боку держав-учасниць. Виходячи з означеного, вважаємо за необхідне:

1) закріпити в актах органів міжнародної кримінальної юрисдикції (статутах, правилах процедури і доказування, регламентах) наступне положення: «Забезпечення безпеки потерпілих і свідків – це комплекс заходів, що здійснюється з метою захисту фізичної недоторканності, психологічної

підтримки, забезпечення гідності й недоторканності життя потерпілих і свідків злочинів»;

2) закріпити у зазначених актах норму, що передбачає право потерпілого або свідка у випадку відмови щодо застосування заходів забезпечення безпеки (у тому числі й програм захисту) звертатися до органу, що прийняв відповідне розпорядження або рішення (Палата Суду, Секретаріат), із заявою про його перегляд.

14. У положеннях процесуальних актів органів міжнародної кримінальної юрисдикції закріплено загальні процесуальні права підозрюваних та обвинувачених осіб; норми, які регламентують забезпечення безпеки під час перебування в пенітенціарному центрі (під вартою), разом із тим не визначено конкретних заходів забезпечення їхньої безпеки під час безпосередньої участі у судовому засіданні. У зв'язку з цим, пропонуємо закріпити у статутах, правилах процедури та доказування, регламентах органів міжнародної кримінальної юрисдикції норму щодо забезпечення безпеки осіб, які скоїли злочин, і викласти її у такій редакції: «Забезпечення безпеки осіб, які скоїли злочин – це здійснення комплексних заходів задля безпеки, фізичного і психологічного благополуччя, забезпечення гідності та недоторканності особистого життя осіб, які скоїли злочин».

15. Закріпити чіткий перелік заходів забезпечення безпеки означеної категорії осіб та підстави для їхнього застосування і скасування. До заходів забезпечення безпеки осіб, які скоїли злочин, пропонуємо віднести такі: використання псевдоніму; навмисне спотворення зображення особи за допомогою електронної мозаїки; спотворення голосу за допомогою електронних засобів; проведення закритих засідань; використання режиму відеоконференції, коли особа бере участь у розгляді за допомогою прямого відеозв'язку; вилучення із загальнодоступних протоколів розгляду будь-якої інформації, яка могла б сприяти встановленню особи, якій загрожує небезпека; будь-яке поєднання перелічених вище заходів захисту; можливість окремого тримання особи, яка скоїла злочин; особисту охорону, охорону житла і майна; видачу спеціальних засобів індивідуального захисту; конфіденційність місцезнаходження особи.

Підставою для застосування заходів забезпечення безпеки визнати наявність даних про існування реальної загрози безпеці, фізичному і психологічному благополуччю, гідності та недоторканності особистого життя особи, яка скоїла злочин.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях України:

1. Фоміна Л. О. Деякі аспекти забезпечення безпеки обвинувачених осіб у міжнародному кримінальному судочинстві / Л. О. Фоміна // Науковий

вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2014. – 6–2, Т.4. – С. 158 – 161.

2. Фоміна Л. О. Забезпечення безпеки суддів міжнародних органів кримінальної юрисдикції і суддів України: порівняльно-правовий аспект / Л. О. Фоміна // Журнал східноєвропейського права. – 2015. – № 12. – С. 100 – 105 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/02/fomina_12.pdf.

3. Фоміна Л. О. Регламентация права на безпеку в універсальних актах з прав людини в аспекті захисту учасників міжнародного кримінального судочинства / Л. О. Фоміна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – №36, Т.2. – С. 187–191.

4. Фоміна Л. О. Забезпечення безпеки жінок: міжнародно-правовий аспект / Л. О. Фоміна // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право». – 2016. – Випуск 22. – С. 193–197.

Статті в іноземних виданнях:

5. Фомина Л. Закрепление права на обеспечение безопасности потерпевших и свидетелей в актах органов международной уголовной юрисдикции / Л. Фомина // LEGEA ŞI VIAȚA. – 2016. – №4/3. – С. 79 – 83.

Публікації апробаційного характеру:

6. Фоміна Л. О. Деякі аспекти забезпечення безпеки потерпілих і свідків Міжнародним кримінальним судом / Л. О. Фоміна // Верховенство права – основоположний принцип правової держави: IV Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів, 14 грудня 2012 р., м. Харків: Збірник тез доповідей. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. – С. 98 – 99.

7. Фоміна Л. О. Забезпечення безпеки потерпілих і свідків міжнародним кримінальним судом та за законодавством України: порівняльно-правовий аспект / Л. О. Фоміна // Від громадянського суспільства – до правової держави: Тези VIII Міжнародної наукової Internet-конференції студентів та молодих вчених. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – С. 540–543 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/8390/2/konferentsiy_a%2026.04.2013.Pdf.

8. Фоміна Л. О. Регламентация права на забезпечення безпеки в рамках ООН / Л. О. Фоміна // Юстиція, свобода і безпека як сфери європейської інтеграції України: матеріали «круглого столу». – Харків: Рейтинг, 2014 – С. 113–115.

9. Фоміна Л. О. Регламентация права на безпеку в регіональних актах з прав людини / Л. О. Фоміна // Міжнародні організації та міжнародне право XXI століття: етапи становлення, сучасний стан та перспективи розвитку. Матеріали

міжнародної науково-практичної конференції (19 лютого 2016 року). – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2016 – С. 180–183.

10. Фоміна Л. О. Деякі аспекти забезпечення безпеки дітей органами міжнародної кримінальної юрисдикції / Л. О. Фоміна // Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації української держави: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 8-9 квітня 2016 року. – Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2016. – С. 141–144.

11. Фоміна Л. О. Деякі аспекти забезпечення Міжнародним кримінальним судом безпеки осіб, які утримуються під вартою / Л. О. Фоміна // Верховенство права – основоположний принцип правової держави: VIII Науковий круглий стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів, 16 грудня 2016 р., м. Харків: Збірник тез доповідей. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. – С. 412–415 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://jurfak.univer.kharkov.ua/docs/Zbirnik_16_grudnya_2016_roku_2.pdf.

АНОТАЦІЯ

Фоміна Л. О. Правове регулювання забезпечення безпеки учасників міжнародного кримінального судочинства. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2017.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню міжнародних угод універсального та регіонального рівнів у галузі прав людини (ООН, РЄ, ЄС, ОАД тощо), статутів і процедурно-процесуальних та інших внутрішніх актів органів міжнародної кримінальної юрисдикції (МКС, МТКЮ, МКТР, СССЛ, СТЛ, НПСК) щодо закріплення права на безпеку учасників міжнародного кримінального судочинства (посадових осіб, які забезпечують реалізацію задач міжнародного кримінального судочинства і захисту прав учасників процесу, жертв і свідків злочинів, осіб, які скоїли злочини). У роботі приділено увагу особливостям забезпечення безпеки окремих категорій осіб (діти, жінки). Досліджено положення міжнародно-правових актів універсального і регіонального характеру, що регламентують питання забезпечення безпеки учасників судочинства при використанні інформаційно-комунікаційних технологій і медіа та їхнього дотримання органами міжнародного кримінального судочинства.

Ключові слова: безпека; заходи забезпечення безпеки; міжнародне кримінальне судочинство; органи міжнародної кримінальної юрисдикції; учасники міжнародного кримінального судочинства.

АННОТАЦИЯ

Фомина Л. А. Правовое регулирование обеспечения безопасности участников международного уголовного судопроизводства. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.11 – международное право. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко Министерства образования и науки Украины. – Киев, 2017.

Диссертация посвящена комплексному исследованию международных соглашений универсального и регионального уровней в области прав человека (ООН, СЕ, ЕС, ОАГ и т.д.), уставов, процедурно-процессуальных и других внутренних актов органов международной уголовной юрисдикции (МУС, МТБЮ, МУТР, СССЛ, СТЛ, ЧПСК) относительно закрепления права на безопасность участников международного уголовного судопроизводства (должностные лица, обеспечивающие реализацию задач международного уголовного судопроизводства и прав участников процесса, потерпевших и свидетелей преступлений, лиц, совершивших преступления). В работе уделено внимание особенностям обеспечения безопасности отдельных категорий лиц (дети, женщины).

Исследованы положения международно-правовых актов универсального и регионального характера, регламентирующие вопросы обеспечения безопасности участников судопроизводства при использовании информационно-коммуникационных технологий и медиа, а также их соблюдение органами международного уголовного судопроизводства.

Ключевые слова: безопасность; меры обеспечения безопасности; международное уголовное судопроизводство; органы международной уголовной юрисдикции; участники международного уголовного судопроизводства.

SUMMARY

Fomina L. A. Legal regulation of security protection of the participants of international criminal proceedings. – Manuscript.

Dissertation for Candidate of Law Degree, specialty 12.00.11 – International Law. – Taras Shevchenko National University of Kyiv of Ministry of Education and science of Ukraine. – Kyiv, 2017.

The thesis presents a comprehensive research of international agreements of universal and regional levels in the sphere of human rights (the United Nations, Council of Europe, European Union, Organization of American states, etc.), statutes and procedural acts of international organs of criminal jurisdiction concerning the consolidation of right to security of the participants of international criminal proceedings. Thus, it is stated that the right to security is an integral part of general human rights guaranteed by the Charter of Human Rights, as their observance is the

basis of the proper implementation of all other rights. In this respect, the right to security protection of the participants of international criminal proceedings is a part of the general right to security recognized in international universal human rights acts.

In the course of the thesis research, a detailed analysis of the provisions of charters, procedural acts (rules of procedure and evidence, Regulations), internal administrative instructions, directives, information circulars, etc. of international organs of criminal jurisdiction on consolidation of the right of participants of legal proceedings (officials, who ensure the implementation of the tasks of international criminal justice and the rights of participants of proceedings, victims and witnesses, perpetrators) to security was carried out. It was noted that the provisions of statutes and procedural acts stipulate mainly the measures of security protection of victims and witnesses of crimes (holding closed proceedings; the possibility to provide evidence by electronic or other special means; using a pseudonym, etc.), however, a few attention is paid to security protection of the officials, who provide the implementation of the tasks of international criminal justice and the rights of participants of the proceedings and the perpetrators of crimes. Attention is focused on the features of security protection of certain categories of individuals (children, women). The conclusion drawn is that the provisions of the statutes and procedural acts (rules of procedure and evidence, Regulations) of the international organs of criminal justice (International Criminal Court (ICC), International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), The International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR), Special Court for Sierra Leone (SCSL), Special Tribunal for Lebanon (STL), Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia (ECCC)) state that during the security protection of victims and witnesses, their gender and age should be taken into account. In addition, for an effective implementation of protection procedures the inclusion into the groups (sections) to assist victims and witnesses is prescribed in such areas as gender issues; children, including those children, who suffered injuries etc.

The provisions of international legal acts of universal and regional nature on the issues of security protection of participants of judicial proceedings in case of information and communication technologies and media usage and their compliance with the organs of international criminal justice are investigated. It was concluded that the internal acts of the ICC (administrative instructions, directives, information circulars, etc.), pay attention to provision of information security, particularly, they provide with classification of information in accordance with the level of risk, establishment of mobile devices and portable storage media operating procedures, establishment of an access procedure for third parties to information etc.

Key words: security; security measures; international criminal justice; bodies of international criminal jurisdiction; Participants of international criminal justice.